

UUED SUUMAD PÖLLUMAJANDUSSAADUSTE RIIKLIKU VARUMISE ORGANISEERIMISEL

J. P i k k

TRÜ rahvamajandusharude ökonomika kateeder

Rahva elatustaseme järjepidev tõstmine on väga tähtis nii käesoleval ajal kui ka tulevikus. Suurel määral aitab sellele kaasa põllumajandussaaduste riikliku varumise õige organiseerimine, sest põllumajandussaadused ja põllumajanduslikust toorainest toodetavad kaubad moodustavad NSV Liidu kogu jaekäibest umbes 70 %. Seega moodustatakse rahva tarbimisfond naturaalsel peamiselt põllumajandussaadustest. Sellepärast tulebki pöörata erilist tähelepanu põllumajandussaaduste tootmisele ja nende riiklikule varumisele, et elanikkonna vajadusi üha täielikumalt rahuldada.

Eriline tähtsus põllumajanduse arengule on NIKP KK 1965. a. märtsipleenumil vastuvõetud otsustel. Märtsipleenumile eelnenud perioodi põllumajanduses võib iseloomustada kui suletud ringi. Tootmine ei kasvanud vajalikus tempos, sest põllumajanduse materiaalseks stimuleerimiseks ei eraldatud küllaldaselt vahendeid, mis aga alandas omakorda juba põllumajandusse suunatud materiaal-tehniliste ressursside efektiivsust. Kuna tootmine kasvas aeglaselt, siis jäi ebapiisavaks ka materiaalse stimuleerimise fondi kasv.

NIKP KK 1965. a. märtsipleenumil võeti vastu otsustavad abinõud põllumajanduse arendamiseks. Nende seas on kõige suurema kaaluga põllumajandussaaduste kindlate kokkuostuplaanide kehtestamine reaks aastateks kindlate kokkuostuhindadega, kusjuures alates 1965. aastast on tõstetud kõikide põllumajandussaaduste kokkuostuhindu. Kui varem kehtestati kokkuostuplaanid üheks aastaks, kusjuures plaane sageli muudeti sõltuvalt kas heast või halvast põllumajandusaastast, siis praegu kehtestatakse plaanid reeglina viieks aastaks. Teades varakult riiklikke ülesandeid viieks

aastaks, saavad majandid ja rajooniorganid suurema veendumuse ja sihikindlusega koostada lähema tuleviku arengu programmid. Avanevad tunduvalt paremad võimalused põllumajandusliku tootmise spetsialiseerimiseks, kontsentreerimiseks ja koopereerimiseks. Seoses sellega on kujunenud uus majanduspoliitika suund - agraartööstuslike komplekside moodustamine.

Kindlate kokkuostuplaanide kehtestamine viieks aastaks on võimaldanud kolhoosidel, sovhoosidel ja rajooniorganitel leida rohkem reserve tootmise suurendamiseks, toodangu kvaliteedi ja kaubalisuse tõstmiseks.

Tähtsaks majanduslikuks hoovaks peale stabiilsete kokkuostuhindade on 50%-lise hinnalisandi maksmine paljude üle plaani riigile müüdud põllumajandussaaduste eest, mis on tähtis materiaalne stiimul kokkuostuplaanide ületamiseks tootmise kasvu ja kaubalisuse tõstmise kaudu.

Arvestades, et teravilja kokkuostu kindel plaan ei kata täielikult riigi vajadusi, püstitati NLKP KK 1970. a. juulipleenumil ülesanne, et peale plaanilise kohustuse täitmist müüksid majandid riigile teravilja vähemalt 35 % üle plaani, mille eest makstakse 50 % kõrgemat hinda. Samuti peeti vajalikuks, et sovhoosid ja kolhoosid müüksid üle plaani 8 - 10 % loomakasvatussaadusi, kusjuures 50%-list hinnalisa makstakse loomade ja lindude üleplaanilise realiseerimise eest ainult sel juhul, kui loomade ja lindude arv võrreldes aasta algusega on suurenenud.

Piima tootmise suurendamiseks ja selle tootmisharu rentaabluuse parandamiseks tõsteti piima kokkuostuhinda 1970. ja 1975. a.

On määratud uued kokkuostuhinnad varem kehtestatud hinnalisandite arvestamisega veistele, lammastele, kitsedele ja küülikutele. Kõrge konditsiooniga noorveiste müümisel riigile makstakse 35 - 50%-lisi hinnalisandeid. Näiteks Eesti NSV-s makstakse kehakaaluga 370 - 420 kg realiseeritud noorveise eest hinnalisa 35 %, kehakaaluga üle 420 kg 50 %. Mõningate villaliikide eest makstakse 20 - 30 % kõrgemat hinda jne.

NLKP KK 1978. a. juulipleenumi otsuse põhjal tõsteti 1. jaanuarist 1978. a. järjekordselt piima, villa, karakulli ja mõnede kõögiviljade kokkuostuhindu.

Põllumajandussaaduste ja tooraine põhitarbijateks on töötlev tööstus ja kaubandus. Nimetatud rahvamajandusharud avaldavad omapoolset aktiivset mõju põllumajandusliku tootmise tasemele ja kaubalisusele, määravad põllumajandussaaduste turu piirid ja ulatuse.

Kaasaja praktikast on saadud juba hulk kogemusi majanduslike sidemete ajakohastamiseks põllumajandusettevõtete ja põllumajandustoodangut tarbivate harude vahel. Üheks selliseks vastastikuste suhete vormiks on kujunenud otsesidemed, kusjuures kõige rohkem on arenenud põllumajandusettevõtete sidemed põllumajanduslikku toorainet töötlevate ettevõtetega ja põllumajandussaadusi realiseerivate jaekaubandusettevõtetega.

Käesoleval ajal toimub põllumajandusliku tootmise industrialiseerimine, mis tähendab tootmisprotsesside üha süvenevat mehhaniseerimist-automatiseerimist. Tootmise tööstuslikele alustele üleviimisega kaasneb tehnoloogiliste protsesside ja tööoperatsioonide järjepidevus, rütmilisus. Tõuseb tootmise spetsialiseerimise, kontsentreerimise ja koopereerimise aste. Kõik see suurendab toodetavate ja realiseeritavate põllumajandussaaduste partiide koguseid, mis on omakorda vahetuks aluseks järjepidevate otsesidemete loomisele kolhooside, sovhooside ja nende saadusi tarbivate harude vahel. Otsesidemed on seega lepinguosaliste vastastikuse tegevuse organiseerimise vormiks ilma vahendava lülita. Põllumajandussaaduste varujaiks on tööstus, kaubandus jt. ühiskondlikud tarbijad.

Otsesidemed organiseeritakse plaanilises korras, kusjuures vastava tsooni kolhoosid ja sovhoosid kinnistatakse põllumajandussaadusi töötleva ettevõtte või kaubandusorganisatsiooni juurde, kellele nad on kohustatud oma toodangu üle andma. Seoses sellega võib kerkida küsimus, kas selline kinnistamine ei takista sovhooside ja kolhooside isemajandamist, kuna on piiratud ettevõtete õigust ise vabalt valida partnereid.

Antud küsimust võiks selgitada järgmistest aspektidest lähtudes. Esiteks, nii põllumajandusettevõtted kui ka põllumajandussaadusi töötlevad ettevõtted ja kaubandusorganisatsioonid ei ole huvitatud juhuslikest sidemetest. Rahvamajanduse isemajandavate lülidena ei saa nad pidevalt muuta

oma tootmisalaseid sidemeid ja otsida uusi partnereid, ilma et tooksid kahju oma majandusele, aga takistaksid ka kogu elanikkonna üha täielikumat rahuldamist toiduainetega. Ettevõtted vajavad selliseid vastastikuseid suhteid, mis kindlustaksid neile mahu, sortimendi, kvaliteedi ja tähtaegade lõikes vastava koguse põllumajandustoodangut.

Teiseks on põllumajandussaadusi töötlevad ettevõtted objektiivselt huvitatud toorainebaasi spetsialiseerimisest ja kontsentreerimisest, et saada vastava standardiga ja sortimendiga toorainet. Järelikult aitavad sellised kontraheerimislepingud kaasa spetsialiseerimisele ja kulude alanemisele põllumajanduses.

Kahtlematult ei ole otsesidemed võimalikud ja otstarbekad kõikidel juhtudel, palju sõltub erinevate põllumajandussaaduste tootmise iseärasustest, nende majanduslikust otstarbest, tarbimisviisidest jne. Näiteks ei oleks eriti otstarbekas otsesidemete kehtestamine kolhooside, sovhooside ja jahu- või leivakombinaadi vahel. Siin on otstarbekas vahendav varumislüli, teravilja elevaator-kombinaat, kellel on välja kujunenud tugev materiaaltehniline baas, kaader jne.

Otsesidemed on enam levinud lepinguosaliste suhetes kiiresti riknevate põllumajandussaaduste kokkuostmisel, samuti loomade, piima ja tehniliste kultuuride varumisel.

Igal konkreetsel juhul on vaja valida selline sidemete variant, mille puhul kulutused on kõige optimaalsemad.

Nii on praktikas ennast õigustanud otsesidemed loomade varumisel Balti liiduvabariikides, reas Valgevene rajoonides, Moldaavias ja Ukrainas. Sellisel juhul antakse loomad majandite poolt üle otse lihakombinaatidele, kus toimub nende tapmine ja ümbertöötlemine lihaks ning lihasaadusteks. Vastavalt lihakombinaatide võimsustele on neile kinnistatud tooraine tsoonid, samuti püsivad loomade üleandjad - kolhoosid ja sovhoosid.

Vastavalt võimsusele määrab lihakombinaat kindlaks loomade töötlemise ööpäevase (vahetuselise) vajaduse. Kolhoosid ja sovhoosid annavad omapoolsed arvestused nädalapäevade kauploomade võimaliku üleandmise kohta lihakombinaadile. Nende andmete põhjal koostatakse lihakombinaadi ja rajooni põllumajandusvalitsuse poolt loomade realiseerimise kalenderplaan - graafik. Igale kolhoosile ja sovhoosile antakse

konkreetne nädalapäev (-päevad) loomade üleandmiseks liha-kombinaadile. Arveldused majanditega toimuvad peale loomade tapmist saadud lihakoguse ja kvaliteedi järgi.

Loomade üleandmise graafikus, mille kolhoosid ja sovhoosid esitavad lihakombinaadile 10 - 15 päeva enne iga kuu algust, näidatakse loomaliik, peade arv, nende orienteeriv kaal, päev ja kellaaeg. Kui loomade transport toimub liha-kombinaadi poolt spetsiaalsete veokitega, siis märgitakse ka farm või loomade üleandmise koht.

Põllumajandussaaduste riikliku varumise ühe või teise vormi efektiivsust ei ole õige vaadelda ainult üksikute ettevõtete või haru seisukohast lähtudes.

Otsesidemete korral vähenevad varumisaparaadi teenidus- ja materiaal-tehnilise baasi kulutused. Samaaegselt kiireneb saaduste liikumine, tõuseb nende säilivus ja kvaliteet. See võimaldab anda tarbimiseks rohkem valmistoodangut ja rahuldada kiiremini elanikkonna nõudmisi toiduainete osas. Põllumajandusettevõtetele garanteeritakse aga kontraherimislepingutega toodangu vastuvõtmine kaalu, sortimendi, kvaliteedi ja tähtaegade lõikes. Järelikult saavad kolhoosid ja sovhoosid toodangu realiseerimisest täiendavat kasumit. Samuti saavad nad täiendavat kasumit realiseerimiskulude kokkuhoiu arvel, kui töötlevad ettevõtted või kaubandusorganisatsioonid võtavad oma kohustuseks tooraine vahetu vastuvõtmise tootmiskohal ja selle edasitoimetamise spetsialiseeritud transpordiga. Samal ajal garanteeritakse töötlevale tööstusele ja kaubandusele tooraine laekumine vajalikus koguses, sortimendis, vastava kvaliteediga ja kindlaksmääratud tähtaegadel. Seoses sellega on ettevõtetel võimalik tõsta valmistoodangu sordilisust ja saada täiendavat kasumit kõrgema sordiga kaubatoodangu realiseerimisest. Lõppkokkuvõttes saab kasu ka ostja, tarbides kõrgekvaliteedilisi toiduaineid.

Otsesidemete efektiivsus tuleb esile ka põllumajandustoodangu realiseerimisel kaubandusvõrku. Põllumajandussaaduste üleandmine kaubandusettevõtetele, ühiakondliku toitlustamise ettevõtetele ja teistele ettevõtetele jaehindadega, millest on lahutatud kaubanduslik mahahindlus, stimuleerib majandeid suurendama vastavate saaduste tootmist ja realiseerimist.

Kahjuks arenevad siiski otsesidemed veel aeglaselt. Nende edasine arenemine ja ajakohastamine nõuab veel mitmete probleemide lahendamist.

Kõigepealt on vaja täpselt piiritleda lepinguosaliste funktsioone. Seoses põllumajandusliku tootmise industrialiseerimisega tuleks põllumajandus võimalikult rohkem vabastada temale mittemastest funktsioonidest, nagu seda on toodangu varumine, selle edasitoimetamine tarbimiskohtadesse jne.

Käesoleval ajal nõuavad toodangu realiseerimisega seonduvad tööd veel palju spetsialistide aega ja vahendeid. Praegu kehtivad autovedude ühtsed tariifid ei kata põllumajandusettevõtete vastavaid kulutusi. Suhteliselt halvemasse olukorda jäävad eriti need majandid, mis asuvad tarbimiskohtadest kaugemal.

1971. a. anti NLKP KK ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt välja ühine määrus "Loomakasvatussaaduste tootmise arendamisest tööstuslikel alustel". Varumisorganisatsioonidele püstitati ülesanne minna järk-järgult üle loomade vastuvõtmisele vahetult majandites ja toimetada need lihakombinaatidesse spetsialiseeritud transpordiga. Praktikast saadud tulemused on näidanud, et sellise loomade varumise puhul tõuseb liha ja naha kvaliteet ning tagatakse lihakombinaatide rütmilise töö. Samuti langeb majanditel ära vajadus eraldada inimesi loomade saatmiseks.

On teada, et loomade veol harilike porteautodega on majandite tegelikud transpordikulud umbes 1,5 - 2 korda kõrgemad varumisorganisatsioonide poolt nendele hüvitatavatest summadest. Üks spetsiaalne loomaveoauto asendab aga 2 kahteljelist raudteevagunit või 4 harilikku veoautot. Spetsiaalse masinaga veetakse korruga 40 - 50 siga või 15 - 20 veist. Veovõimsusest kasutatakse ära 80 - 85 %, samal ajal kui harilike veoautode puhul kasutatakse veovõimsusest ainult 45 - 50 %. Kahjuks on praegu veel suur puudus spetsiaalsest loomaveoautodest. Kui selliste autode tootmine suureneb ja ehitatakse juurde autoteid, siis võib arvestada omahinna alanemist loomade veol 45 - 50 % ulatuses.

Loomakasvatussaaduste varumise ajakohastamiseks andis NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1972. a. määruse "Loomade ja piima vastuvõtmise järkjärgulisest üleminekust vahetult kolhoosides, sovhoosides ja teistes majandites".

Üleminek taolisele süsteemile peab toimuma vastavalt sellele, kuidas suudetakse liha- ja piimatööstuse ministeeriumi ettevõtteid ja varumisorganisatsioone kindlustada spetsialiseeritud autotranspordiga, seadmetega piima jahutamiseks ja säilitamiseks. Samal ajal tuleb kolhoosides, sovhoosides ja teistes põllumajandusettevõtetes ehitada peale-mahalaadimisväljakud ja kõva kattega juurdepääsuteed farmidesse.

Selline loomade ja piima vastuvõtmise uus kord on igati positiivne. Kõigepealt on see soodne majandile, kes nüüd vabaneb temale mitteomastest varumifunktsioonidest. Vähenevad majandi tootmisvälised kulud, nagu seda seni on olnud hüvitamata transpordikulud.

Võidab ka varumisorganisatsioon, kes saab vahetult majandis valida temale antud momendil vajaliku toodangu selle kogust, kvaliteeti ja sordilisust arvestades. Peamine eelis seisneb aga selles, et tarbijani jõuavad põllumajandussaadused kiiremini ja kvaliteetsemalt.

Käesolevaks ajaks on reas liiduvabariikides saadud juba rikkalikke kogemusi loomade ja piima vastuvõtmise kohta vahetult majandites. Valgevene ja Läti kogemustele tuginedes võib märkida, et uue süsteemi rakendamisel on tunduvalt lühenenud loomade tapaaegne pidamine lihakombinaatides. Veiste puhul on see lühenenud 3,5 ööpäevalt 0,8 ööpäevale, sigadel 2,6-lt 0,8-le jne. See võimaldab, vastavalt meie ja välismaistele kogemustele toetudes, normaalse jootmise korral ja söömisteta pidada loomi ilma eriliste kaalukadudeta, mis varem põhjustas miljoneid rublasid kahjumit.

Uue süsteemi puhul on oluline, et toimib vastastikune materiaalne vastutus. Kui loomade üleandmise graafikut rikkus näiteks kolhoos või sovhoos, siis kannab kahjud tema, kuna arveldused tehakse pärast tapmist liha väljatuleku järgi. Kui lihakombinaat ei tapa looma tähtaegselt, siis kannab kahjud tema, sest sellisel juhul peab looma eest tasuma majandis kohapeal mõõdulindiga arvestatud kaalu järgi.

Üleminek loomade varumisele majandites annab ettevõtetele võimaluse organiseerida nende rütmilist tarnimist vajalikul arvul. Lihakombinaat võib reguleerida loomade laekumist nii liikide lõikes kui ka ajaliselt. Tekib võimalus

tööde paremaks korraldamiseks vahetuses, kuna nüüd on õigeaegselt teada, kui palju ja mis liiki loomi saabub.

Viimastel aastatel on laialdaselt levinud piima vastuvõtmine vahetult majandites. Sellist piima varumise korraldamist alustati Moldaavia NSV-s juba 1966. a. 1976. aasta moodustas selline varumine riigile antava piima üldmahust Moldaavias 41 %. Kõige kiiremini on levinud see aga Eesti NSV-s, moodustades 70 % varutava piima üldmahust.

Selline tsentraliseeritud piima kokkuvedu spetsialiseeritud transpordiga on aidanud vähendada 1 ts piima kohaletoimetamise kulusid 45 - 50 %. Õigesti korraldatud varumissüsteem on kasulik ka tööstusettevõtetele. Piimakombinaadid ja võitööstused töötavad rütmilisemalt, sest ringmarsruutide rakendamisel laekub piim kindla graafiku järgi. Majandites vabanevat transporti saab aga kasutada teiste põllumajandussaaduste veoks, mis annab omakorda tähelepanuväärset efekti.

Kui varem kolhoosid ja sovhoosid saatsid piima üleandmiseks koos autojuhiga ka majandi esindaja, siis uuele süsteemile üleminekuga võtab farmi laborant proovi kogu piimpartiilt ja määrab kvaliteedi (rasvasus, happelisus, temperatuur, tihedus, puhtus). Saadud andmed kirjutatakse laboratooriumi žurnaali ja piima saatelehele. Enne proovi võtmist piim segatakse piimakombinaadi autojuht-vastuvõtja juuresolekul. Piima saateleht kirjutatakse 3 eksemplaris, millele kirjutavad alla autojuht-vastuvõtja vastavas koguses ja kvaliteediga piima vastuvõtmise, laborant tehtud analüüside, farmijuhataja või brigadir piima üleandmise kohta.

Taolist süsteemi on hakatud rakendada ka teistes liiduvabariikides, sest eelised on küllaltki ilmsed. Nii ei ole kolhoosidel ja sovhoosidel vaja muretseda endale spetsiaalseid tsisternautosid, vähenevad realiseerimisega seotud kulutused. Piima tsentraliseeritud kokkuvedu võimaldab töötleva tööstusel ajakohastada varumisvõrku, likvideerida väikesed vastuvõtupunktid ja koorejaamad, mille majandamiseks kulutatakse veel võrdlemisi palju vahendeid.

Uus kokkuostu kord ja piima tsentraliseeritud kokkuvedu piimatööstusettevõtete vahenditega võimaldab kolhoosidel ja sovhoosidel tõsta piima kvaliteeti, tootmise rentaablust, vabastada hulk inimesi ja transpordivahendeid. See aga omakorda loob soodsad eeldused kogu piimakarjakasvatuse edasi-

seks arendamiseks ja tootmiskultuuri tõstmiseks.

Üheks küllaltki tähtsaks rahvamajanduslikuks ülesandeks on puu- ja köögivilja tootmise ja riikliku varumise suurendamine. NIKP KK ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu ühises määruses "Abinõudest kartuli, köögivilja ja puuvilja tootmise suurendamise, varumise paremustamise ja nende saadustega elanikkonna kindlustamise kohta", mis võeti vastu 1970. a., märgitakse, et kartuli, köögivilja ja puuvilja tootmise ja varumise mahud ei rahulda riigi elanikkonna ja töötleva tööstuse vajadusi.

Antud määruses on võrdlemisi täpselt määratud konkreet-
sed ülesanded nimetatud saaduste tootmise ja varumise suu-
rendamiseks. Liiduvabariikide ministrite nõukogudele koos
vastavate ministriumide ja ametkondadega anti korraldus
täpsustada tarbijate kooperatiivi, kaubandusorganisatsioonide
ja toiduainetetööstuse ettevõtete varumistevõime tsoonid,
et igas tsoonis teostaks kartuli, köögivilja ja puu-
vilja kokkuostmist üks varuja.

Täpsustatud tsoonides oli ette nähtud kinnistada kol-
hoosid ja sovhoosid mõnede kindlate tööstusettevõtete, va-
rumis- ja kaubandusorganisatsioonide juurde pikemaks peri-
oodiks. Seejuures tuli arvestada majandite spetsialiseeri-
mise arendamist kartuli, köögivilja ja puuvilja tootmisele.
Samuti oli ette nähtud otsesidemete laiendamine majandite
ja nimetatud saadusi varuvate organisatsioonide vahel.

Oli kehtestatud kord, et varujad kannavad täielikku
vastutust neile kinnistatud tsoonides kaubatoodangu kokku-
ostmise organiseerimise eest kolhoosidelt ja sovhoosidelt.

Kahjuks peab nentima, et seda määrust ei ole täie põh-
jalikkusega ellu viidud. Mitmesugustel põhjustel on viimas-
tel aastatel kartuli, köögi- ja puuvilja tootmise ja riik-
liku varumise plaanid jäänud täitmata. NSV Liidu ulatuses
oli 1971. - 1975. a. keskmine tootmisplaan täitmine kartu-
li osas 85 %, köögiviljal 95 %, puuviljal ja marjal 84 % jne.,
mille tõttu jäid täitmata ka viisaastaku riiklikud varumis-
ülesanded nende saaduste osas. Sellepärast tuleb kartuli,
köögivilja ja puuvilja tootmisele ning varumisele kümnendal
viisaastakul pöörata tunduvalt suuremat tähelepanu. Kahtle-
mata on siin kõige tähtsamaks ülesandeks ajakohase laomajan-
duse väljaehitamine nii kolhoosides, sovhoosides kui ka va-

rumisega seotud ettevõtetes ja organisatsioonides. Kui säilitamiskaod on suured, siis ei ole neid võimalik katta ka tootmise suurendamisega, mis pealegi oleks täiesti ebamajanduslik.

Nagu juba märgitud, tuleb ka kartuli, köögivilja, puuvilja ja marjade varumise organiseerimisel rohkem kasutada otsesidemeid ja toodangu vastuvõtmist majandites kohapeal.

Praktikast on teada selle kohta palju erinevaid mooduseid, mille kõikide kirjeldamine antud artikli raames ei ole võimalik, kuid ühe näite võiks tuua Tšehhoslovakkia kaubandusorganisatsioonide katsetustest. Nii on Praha puu- ja köögiviljakaubastus organiseeritud autojuhtide-kaubatundjate grupp. Selles grupis töötavad autojuhid on saanud spetsiaalse ettevalmistuse kaubatundmise, antud juhul puu- ja köögivilja erialal ja töötavad varumisperioodil üheaegselt kaubatoodangu vastuvõtjatena majandites ja selle üleandjatena kaubandusorganisatsioonidele. Selle ülesande täitmise eest saavad nad täiendavat tasu 50 % ulatuses autojuhi põhitöötasust.

Kuna meil reeglina kaubandusorganisatsioonidel oma autopark puudub, siis on selle meetodi kasutamine raskendatud. Kuid ka meil on võimalik mitmesuguste varumisvormide rakendamine. Paljudes rajoonides on loodud majandite ja kaubandusorganisatsioonide vahelised dispetšeripunktid, mis kooskõlastavad vastava mahu, sortimendi ja kvaliteediga kaubatoodangu saatmist. Seejuures täpsustatakse kohaletoimetamise ajad ja kohad, mis aitab paremini rahuldada ostjate nõudmisi ning vähendada autode seisuaega.

Viimastel aastatel rakendatud abinõud on tunduvalt parandanud olukorda põllumajandussaaduste riiklikul varumisel. Kuid vaatamata sellele on veel küllaltki palju probleeme, mille lahendamine tõstaks riikliku varumistöö efektiivsust.

Kõigepealt tuleb ajakohastada lepingulisi suhteid. Kehativa lepingusüsteemi puudusteks on, et leping ei garanteeri alati kogu kaubatoodangu vastuvõtmist ja selle kõrget kvaliteeti, ebapiisav on lepinguosaliste vastutus lepingu mittetäitmisel, lepingu rikkumise puhul on sanktsioonide rakendamise kord keerukas.

Esineb küllalt palju juhtumeid, kus varumisorganisatsioonid keelduvad kohaletoodud toodangu vastuvõtmisest,

rikuvad arvelduste korda, madaldavad põhjendamatult üleantud toodangu kvaliteeti jne.

Teiselt poolt rikuvad kolhoosid ja sovhoosid sageli varem kooskõlastatud toodangu üleandmise graafikuid, vormistavad ebaõigesti saatedokumente. Samuti ei ole ette nähtud majanduslikku vastutust, kui majand ei täida lepingus ettenähtud üleplaaniilise toodangu üleandmise kohustust.

Kehtestatud sanktsioonid on vähemõjuvad, mille tõttu lepinguesalised isegi loobuvad üksteisele pretensioonide esitamisest, seda enam et sageli esineb mõlemapoolset kohustuste mittetäitmist.

Sellepärast on vaja tugevdada lepinguosaliste materiaalselt vastutust, sest ainult siis saavutatakse lepinguliste nõuete efektiivne täitmine.

Põllumajandussaaduste õigeaegne vastuvõtmine ja selle kõrge kvaliteedi säilitamine sõltub väga palju varumise materiaaltehnilisest baasist, transpordist ja ümbertõttlemisest. Teetudes eelnevate viisaastakute andmetele, võib märkida, et selles osas on olemas küllaltki märkimisväärsed vastuolud. Näiteks kasvas kaheksandal viisaastakul NSV liidus loomade ja lindude varumise maht 36 %, lihakombinaatide tootmisvõimsus aga ainult 2,6 %. Samuti ei jätku veel küllaldaselt spetsiaalseid transpordivahendeid, et teostada toodangu vastuvõtmist majandites kohapeal. Selle tõttu on kolhoosid ja sovhoosid sunnitud kulutama miljoneid rublasid toodangu transportimiseks varumisorganisatsioonidesse.

Korraldamist vajab ka toorainetsoonide kinnistamine konservi-, suhkru- ja tärklisevabrikutele, sest esineb veel tooraine vedu küllaltki kaugelt, mis suurendab transpordikulusid, kadusid ja alandab kvaliteeti.

Varemini tuleb organiseerida ka põllumajandussaaduste varumist elanikkonnalt. Vaatamata sellele et tema osatähtsus varumise üldises mahus on väike, on see siiski oluliseks panuseks meie rahvamajanduse vajaduste rahuldamisel.

Põllumajandussaaduste varumise vormid ja meetodid on sotsialismi erinevatel arenguetappidel pidevalt muutunud ja täiustunud. Ka käesoleval etapil toimub nende edasine parendamine ja ajakohastamine, sest muutumatuks on jäänud ülesanne varustada pidevalt ja üha täielikumalt rahvamajandust põllumajandussaadustega.

НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ В ОРГАНИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ЗАГОТОВОК СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

Я. Пикк

Р е з ю м е

Мартовский (1965 г.) пленум ЦК КПСС установил принципиально новый порядок организации государственных заготовок сельскохозяйственной продукции. Установлены твердые планы закупок на ряд лет и сверхплановая продажа продукции по повышенным ценам.

По решению мартовского (1965 г.) пленума ЦК КПСС в 1965 г. и в последующие годы осуществлено повышение закупочных цен на зерно, молоко, мясо, овощи и ряд других продуктов, усилены зональная дифференциация цен и стимулирование качества продукции, установлены надбавки за сдачу продукции сверх плана и приняты другие меры к совершенствованию системы заготовок.

Заранее зная задание государства на пять лет, районные организации и хозяйства стали более уверенно и целенаправленно разрабатывать программу развития на ближайшую перспективу, успешно осуществлять меры по специализации хозяйств и их производственных подразделений. Это позволило объединять усилия хозяйств для создания совместных крупных специализированных производств.

В 1971 г. ЦК КПСС и Совет министров СССР приняли постановление "О развитии производства продуктов животноводства на промышленной основе". Перед заготовительными организациями поставлена задача принимать животных в хозяйствах и доставлять их на мясокомбинаты специализированным транспортом. Фактические результаты показали, что при таком методе заготовок скота создаются условия для повышения качества мяса и кожевенного сырья, также обеспечивается ритмичная работа мясокомбинатов.

В целях дальнейшего совершенствования заготовок продуктов животноводства Совет министров СССР в 1972 г. принял пос-

тановление "О постепенном переходе на приемку скота и молока непосредственно в колхозах, совхозах и других хозяйствах".

Новый порядок закупки и централизованной доставки молока и скота средствами предприятий перерабатывающей промышленности позволяет колхозам и совхозам повысить качество продукции, рентабельность производства, высвободить много людей и транспорта.

Сложившаяся в стране система заготовок в общем отвечает требованиям, но рост концентрации и интенсификации сельскохозяйственного производства, процесс углубления разделения труда внутри всего аграрно-промышленного комплекса требуют дальнейшего его совершенствования. Одним из путей этого является развитие и укрепление прямых связей предприятий промышленности и торговых организаций с колхозами и совхозами, последовательный переход на приёмку большинства продукции непосредственно в хозяйствах и доставку её специализированным транспортом заготовительных организаций.